

Кузьмінський В.З.

к.е.н. доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту
Університет економіки і права «КРОК»

Ковальчук С.Є.

студентка ФММ

Національний Технічний Університет України «КПІ», м.Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

***Анотація.** В даній статті розглянуто сучасний стан та проблеми валютного ринку України. Розглянуто сутність валютного ринку та основи його функціонування. Виділено структурні та кон'юнктурні чинники, що впливають на функціонування валютного ринку та динаміку валютного курсу. Представлено структуру валютного ринку. Вказано основних суб'єктів валютного ринку та визначено характерні ознаки їх впливу на валютний ринок. Подано класифікацію основних операцій, які реалізуються на валютному ринку. У рамках даного дослідження було проаналізовано динаміку валютного курсу за 2013-2016 рр., вказано причини змін валютного курсу гривні за вказаний період. У статті досліджено динаміку золотовалютних резервів України за 2010- 2015 рр. та розкрито механізм її впливу на економіку держави. Розглянуто основні тенденції розвитку національного валютного ринку України. Розкрито головні проблеми валютного ринку України, подано та проаналізовані рекомендації та прогнози Міжнародного Валютного Фонду щодо його розвитку.*

Ключові слова: валютний ринок, валютні операції, валютний курс, золотовалютний резерв, іноземна валюта, Національний банк України.

Kuzminsky V.Z.

Kovalchuk S.Y.

CURRENT STATUS AND PROBLEMS OF FOREIGN EXCHANGE MARKET OF UKRAINE

***Annotation.** In this article the current state and problems of the foreign exchange market of Ukraine were reviewed. The essence of the foreign exchange market and the basics of its operation are reviewed. The structural and conjuncture factors that affect the functioning of the foreign exchange market and exchange rate dynamics are analysed. The structure of the currency market is shown. The main subjects of the foreign exchange market are specified and the specific features of their functioning were determined. Classification of basic operations being realised in the foreign exchange market is stated. In this study, the dynamics of the exchange rate in 2013-2016 is analysed. The reasons for changes of the hryvnia exchange rate for the stated period are specified. In the paper Ukrainian gold reserves dynamics in 2010-2015 are researched and the mechanism of its effects on the economy of the state is analysed. The main development trends of national currency market of Ukraine is researched. The main problems of the currency market are stated, advices and forecasts of the International Monetary Fund for its development are analysed.*

Keywords: foreign exchange market, foreign exchange transactions, exchange rate, foreign exchange reserves, foreign currency, National Bank of Ukraine.

Кузьмінський В.З.

Ковальчук С.Е.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ ВАЛЮТНОГО РЫНКА УКРАИНЫ

***Аннотация.** В данной статье рассмотрено современное состояние и проблемы валютного рынка Украины. Рассмотрены сущность валютного рынка и основы его функционирования. Выделены структурные и конъюнктурные факторы, влияющие на функционирование валютного рынка и динамику*

валютного курсу. Проаналізована структура валютного ринку. Указані основні суб'єкти валютного ринку і визначені характерні особливості їх функціонування. Проаналізована класифікація основних операцій, які реалізуються на валютному ринку. В межах даного дослідження була проаналізована динаміка валютного курсу за 2013-2016 рр., вказані причини змін валютного курсу гривні за вказаний період. В статті досліджена динаміка золотовалютних резервів України за 2010- 2015 рр. і розкрит механізм її впливу на економіку держави. Розглянуті основні проблеми і тенденції розвитку національного валютного ринку України. Досліджені головні проблеми валютного ринку України, проаналізовані рекомендації і прогнози Міжнародного Валютного Фонду для його розвитку.

Ключові слова: валютний ринок, валютні операції, валютний курс, золотовалютний резерв, іноземна валюта, Національний банк України.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших секторів міжнародних економічних відносин став валютний ринок. Окремі ринки, розміщені в різних точках світу, центрах міжнародної торгівлі і валютно-фінансових операцій утворюють валютний ринок світового масштабу, на якому реалізується широке коло операцій, що пов'язані з зовнішньоторговельними розрахунками, міграцією капіталу, туризмом тощо. Не зважаючи на те, що науковці досить часто аналізують стан валютного ринку, дане питання залишається недостатньо дослідженим як в теоретичному, так і практичному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дане питання досліджували такі видатні зарубіжні вчені, як М. Фрідмен, О. Кіреєв, М. Бордо, Дж. Кейнс, Л. Красавіна, Р. Маккіннон, А. Шварц. Також слід зазначити таких українських вчених, як Т. Вахненко, В. Геєця, О. Барановського, Т. Мусієць, Я. Белінську, О. Дзюблюка, Т. Вахненко, А. Даниленка, Д. Лук'яненко, Т. Мусієць, О. Мозгового, М. Савлука, А. Гальчинського та інших.

Завдання дослідження полягає у тому, щоб дослідити особливості сучасного стану валютного ринку України, виокремити його тенденції розвитку та вказати пріоритетні напрями його подальшої реорганізації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття валютного ринку на даному етапі наукового розвитку є широко застосовуваним, як в економічній літературі, так і практиці. Тим не менш, однозначного трактування в літературі так і не знайшло.

Наприклад, С. В. Мочерний в "Економічному словнику-довіднику" зазначає, що валютний ринок - важлива сфера економічних відносин з приводу купівлі-продажу іноземних валют і платіжних документів (чеків, векселів, акредитивів, телеграфних і поштових переказів). На ринку здійснюються операції щодо зовнішньої торгівлі, розрахунків, міграції капіталів та робочої сили, туризму[1].

У фінансово-правовому словнику за редакцією Л. К. Воронової зазначається, що валютний ринок, як економічна категорія, відображає певну сукупність відносин, пов'язаних зі здійсненням операцій з купівлі-продажу валютних цінностей та руху іноземних капіталів[2].

Але варто зупинитися на визначенні, яке може найдоречніше висвітлити його основний зміст. Валютний ринок — це система стійких економічних та організаційних відносин, пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземних валют та платіжних документів в іноземних валютах[3, с.165].

Валютний ринок забезпечує реалізацію багатьох операцій, які сприяють міжнародній торгівлі, переміщенню капіталу, робочої сили, туризму та ін. Валютний ринок забезпечує страхування валютних ризиків, диверсифікації валютних резервів, переміщення міжнародної валютної ліквідності, тобто своєчасне і безперервне здійснення платежів за міжнародними зобов'язаннями та ін.

Структуру валютного ринку можна представити у вигляді схеми (рис.1).

За об'ємом валютних операцій розрізняють: національні, регіональні (міжнародні) ринки. *Національні валютні ринки* обмежуються економічним

простором конкретної країни і регулюються її національним валютним законодавством. *Регіональні (Міжнародні) валютні ринки* сформувалися в країнах, у яких до мінімуму зведені обмеження на валютні операції. Це Лондон, Нью-Йорк, Париж, Сан-Франциско, Торонто, Токіо, Гонконг та ін. Розвиток новітніх засобів телекомунікацій та інформаційних технологій дає можливість поєднати окремі міжнародні ринки в єдиний *світовий валютний ринок*, здатний функціонувати практично цілодобово [3, с.167].

Валютний ринок можна класифікувати за характером операцій: ринок конверсійних операцій, ринок депозитно-кредитних операцій. *На ринку конверсійних операцій* купівля-продаж здійснюється шляхом обміну рівновеликих цінностей, представлених різними валютами. На цьому ринку складаються умови для формування зовнішньої ціни грошей - їх валютного курсу. *Ринок депозитно-кредитних операцій* - сектор валютного ринку, на якому купівля-продаж валюти має умовний характер, що проявляється в залученні банками інвалюти на депозитні вклади на узгоджені строки та в наданні банками інвалютних позичок на різні строки. Ціна валюти формується у вигляді відсотка [3, с.168].

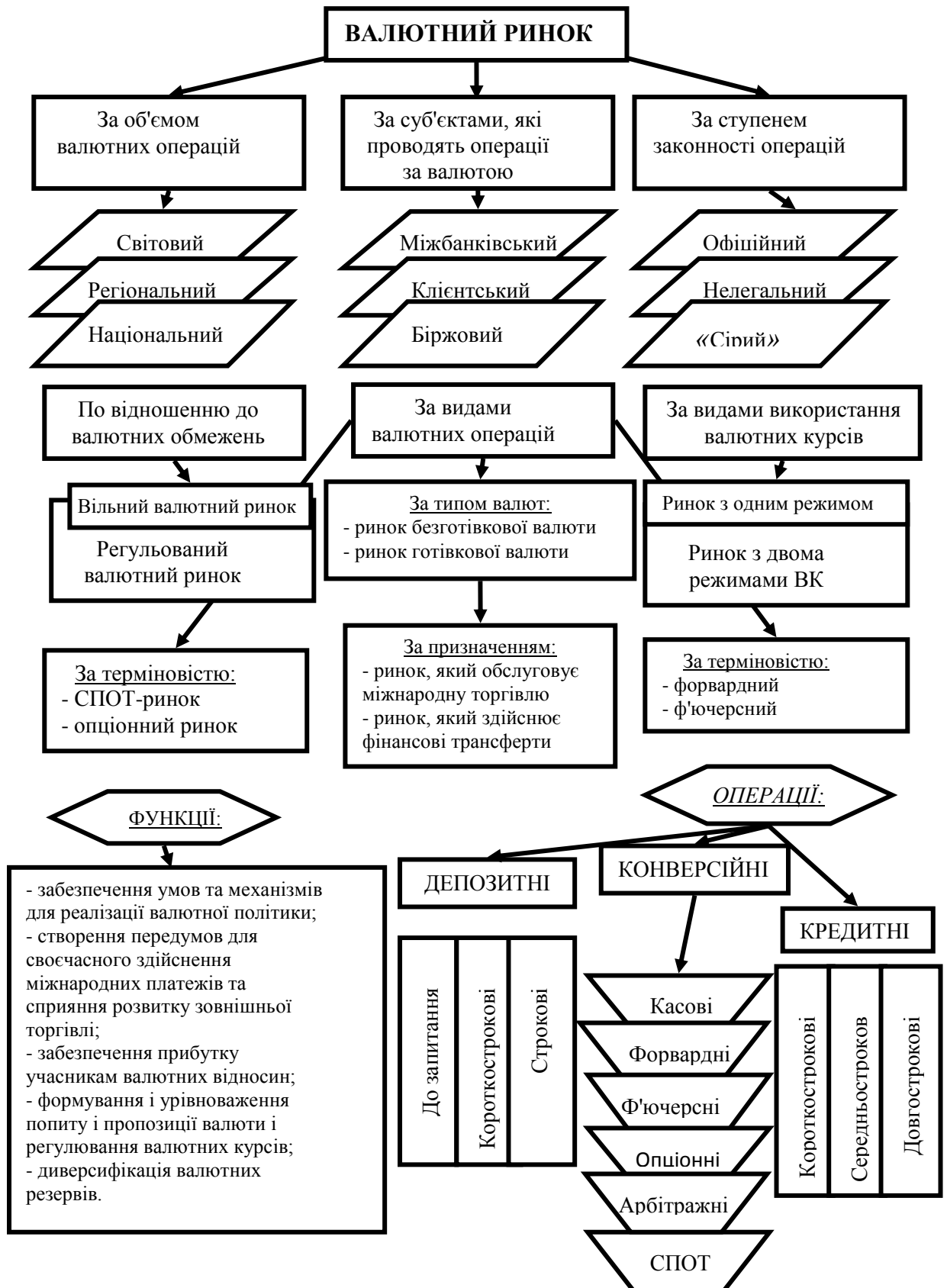

Рис. 1. Структура валютного ринку[3, с.166].

На валютному ринку присутні групи таких основних гравців:

1. *Комерційні банки* здійснюють важливий вплив на валютні ринки, так як кожна міжнародна операція відображається на рахунках комерційних банків, які розташовані в різних фінансових центрах.
2. *Небанківські фінансові інститути* дедалі частіше пропонують своїм клієнтам великий вибір послуг, більшість з яких аналогічні тим, які реалізуються банками.
3. *Корпорації*, які проводять торгові операції закордоном, часто отримують кошти або здійснюють платежі у валютах, які відрізняються від тієї, яка використовується в місці знаходження штаб-квартири тієї чи іншої корпорації.
4. *Центральні банки* є важливими гравцями валютних ринків. Дії центрального банку розглядаються як індикатор майбутньої економічної політики, що здатна вплинути на зміну обмінних курсів.

Центральним банком України є Національний банк, який є основним органом контролю і валютного регулювання в Україні. Він реалізовує валютну політику та регулює виконання банками функцій, які забезпечують процес валютного контролю за операціями, які виконуються через ці банки.

У нашій державі основою валютного ринку є Міжбанківська валютна біржа. На біржі реалізуються торги з таких валют: євро, американський долар, німецька марка, російський рубль (торги проводяться щоденно), а також торгують британськими фунтами стерлінгів, австрійськими шилінгами, канадськими доларами та іншими валютами.

На стан та динаміку попиту і пропозиції на валютному ринку впливають безліч чинників. Вони бувають структурного та кон'юнктурного характеру. Серед структурних чинників виділяють:

- показники економічного розвитку;
- обсяг грошової маси в обігу;
- рівень інфляції;
- стан і структура платіжного балансу країни;
- обсяги дефіциту державного бюджету;

- платоспроможність країни;
- обсяги внутрішніх та зовнішніх запозичень,
- місце країни на світовому ринку товарів та послуг.

До кон'юнктурних чинників відносять:

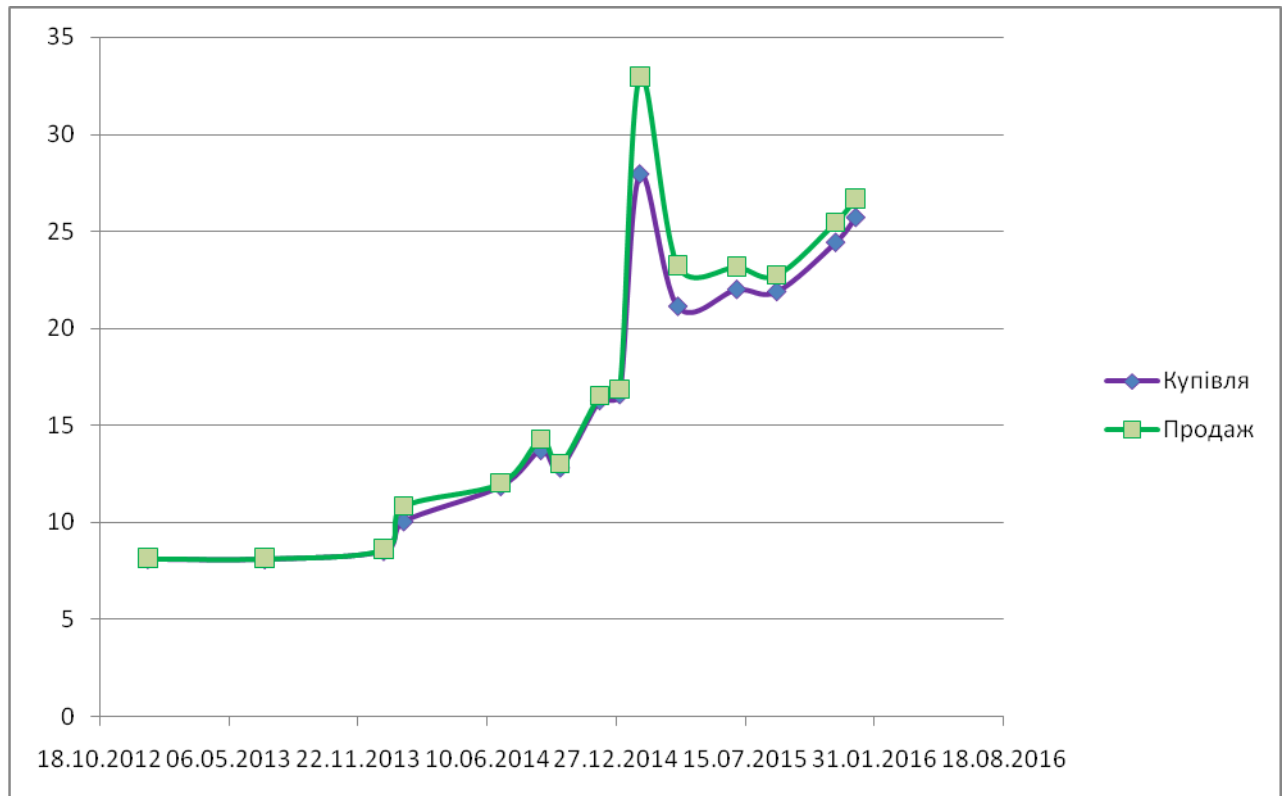
- спекулятивні валютні операції;
- формування інфляційних очікувань;
- зміни на політичній арені країни;
- рівень розвитку інших секторів фінансового ринку[4].

Сучасний валютний ринок України функціонує в умовах вкрай несприятливого зовнішнього середовища та загострення соціально-політичного напруження в суспільстві, що негативно впливає на національну економіку та не сприяє інноваційному розвитку. За останні роки курс гривні суттєво знизився. Так, наприкінці 2013 р. курс гривні до долара США на міжбанку перебував на рівні – 8,11 грн за дол. США. 2014 рік відзначився вагомою девальвацією гривні відносно більшості іноземних валют. Це було спричинено скороченням обсягу експорту, подорожчанням імпортової продукції, зменшенням притоку прямих іноземних інвестицій та значними витратами на обслуговування державного боргу[6]. За період січень 2014 – лютий 2015 валютний курс коливався на проміжку від 8,37 – 32,98 гривні за долар США (встановленим НБУ) (рис.№2)[5]. Дане явище нанесло значний удар по економіці та рівню життя населення.

В 2015 році більшість кризових тенденцій збереглися. Тривало скорочення виробництва, у I кварталі 2015 року порівняно з 2014 роком промислове виробництво зменшилось на 21,4%. Тривала і девальвація гривні. Статистичні дані станом на початок 2015 року свідчили про дефіцит зведеного платіжного балансу, який становив 743 млн. дол. США, що на 1.4 млрд. дол. США менше, ніж у лютому 2014 року, за рахунок скорочення відпливу коштів за фінансовим рахунком. Дане скорочення мало призвести до стабілізації курсу, а незначне зменшення дефіциту мало спричинити поживлення економічної активності суб'єктів валютного ринку. Посилення девальваційних очікувань і відплив

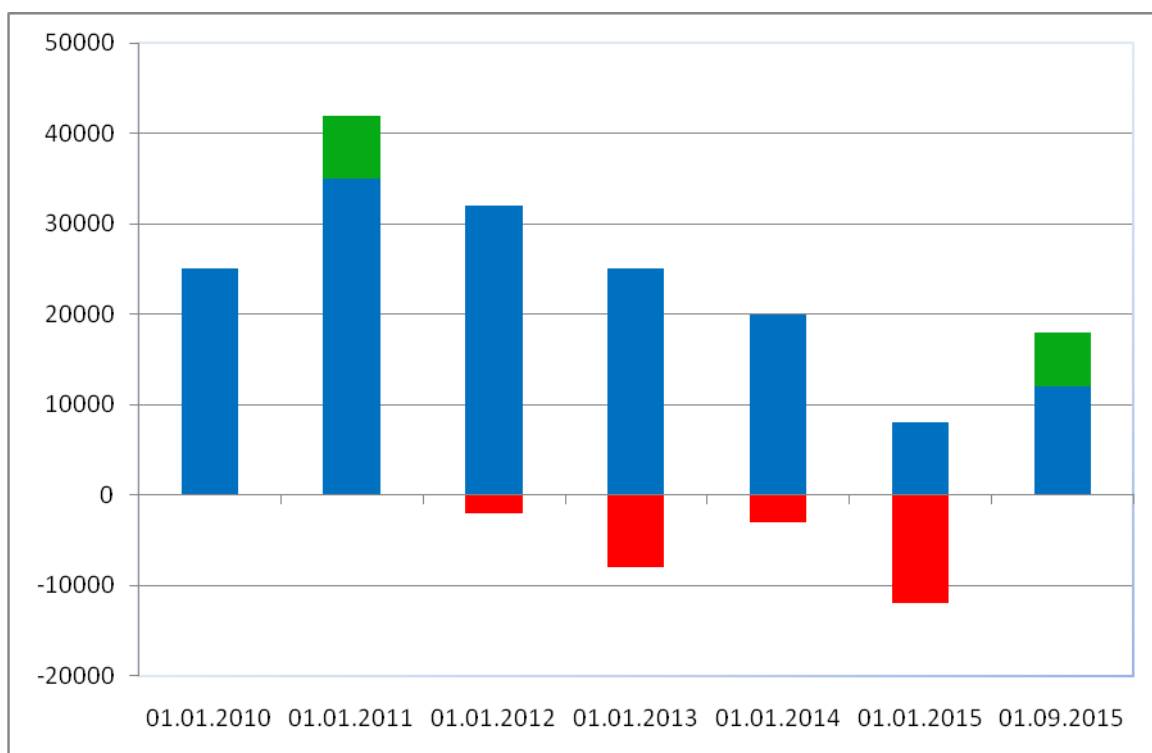
депозитів з банківської системи призвели до зростання відпливу готівкової валюти поза банки до 1,7 млрд.дол.США.[7].

**Рис.№2. Динаміка курсу НБУ USD/UAH
за 2013 р. –2016 р.**

Джерело: Розроблено авторами на основі[5].

Золотовалютний резерв держави є вагомим індикатором і важелем впливу на стан економіки держави та обмінного курсу національної валюти. За останні шість років (див. Рис.№3)золотовалютний запас України досягав найбільших значень у 2011 році, коли він становив 31794,6 млн.дол. Динаміка подальших роківвказує на його зменшення. Наступне збільшеннязолотовалютних резервів відбулось у 2015 році. У цей період казна поповнилась переважно за рахунок кредитних коштів міжнародних кредиторів, основним з яких став МВФ[8].

Рис.№3.Динаміка зміни обсягу золотовалютних резервів України за період 2010-2015 рр.

Джерело: Розроблено авторами на основі[8]

Міжнародний Валютний Фонд прогнозує, що економічний стан України має покращитися вже в 2016 році, проте для підвищення рівня життя населення потрібно щонайменше декілька років.

Зробивши аналіз валютного ринку України та проаналізувавши динаміку курсу національної валюти, варто виділити основні проблеми, що потребують негайного вирішення:

- наявність тенденцій до девальвації гривні відносно іноземних валют, що вже негативно впливає на економічний розвиток і темпи інфляції;
- широкий діапазон коливань валютного курсу гривні;
- значне підвищення попиту на іноземні валюти у населення внаслідок втрати довіри до національної валюти призвело до зростання рівня доларизації;
- необхідність стабілізації валютного ринку України шляхом удосконалення валютного законодавства.

- низька ефективність функціонування самих державних регуляторів через те, що не існує чіткого розподілу функцій валютного регулювання та валютного контролю між державними органами [9].

Для покращення розвитку валютного ринку України необхідно щоб:

- 1) стан та структура платіжного балансу України були поліпшені;
- 2) міжнародна кредитна заборгованість України скорочувалась, а згодом і була ліквідована;
- 3) ринковий курс гривні був би більше наближений до паритету купівельної спроможності;
- 4) державні кредити були жорстко регламентовані і використовувалися з інвестиційною метою.

Висновки. На сучасному стані розвитку валютний ринок є важливим елементом світового фінансового ринку. Він відіграє важливу роль не лише в міжнародній торгівлі, а й взагалі у відтворенні економіки в глобальних масштабах. Основними гравцями валютного ринку є комерційні банки, корпорації, небанківські фінансові інститути та центральні банки.

Нинішній стан українського валютного ринку характеризується певними проблемами, які заважають йому ефективно функціонувати, розвиватися та сприяти стабільному розвитку української економіки. Це — девальвація гривні, зростаючий попит населення на іноземні валюти, зростання рівня доларизації української економіки та ін.

Треба здійснити ряд заходів, які забезпечать стабілізацію валютного ринку та національної грошової одиниці в Україні, а зокрема: поліпшення стану та структури платіжного балансу України, скорочення та ліквідація міжнародної кредитної заборгованості України та ін.

Література

1. Валютні ринки та валютні операції // Міжнародні фінанси. Навчальний посібник / Д'яконова І.І., Макаренко М.І., Журавка Ф.О. та ін. — Київ: «Центр учбової літератури», 2012. — 548 с. [Електронний ресурс]. — Режим

доступу:

http://pidruchniki.com/1455011244223/finansiv/valyutni_rinki_valyutni_operatsiyi

2. Капаєва Л. М. Фінансове право: навч. посіб. / Л. М. Капаєва, М. С. Лях – К.: Центр навчальної літератури, 2004
3. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика: навчальний посібник/ Коваленко Д.І., Венгер В.В.– К.: ЦУЛ, 2013.- 578с.
4. Румянцев А.П. Міжнародні фінансові відносини. /А.П. Румянцев, В.Я. Голюк, О.Г. Тонких; Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 348 с.
5. Архів готівкового курсу USD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://charts.finance.ua/ua/currency/cash/-/0/usd>
6. Морщенок Т. С., Садовська Ю. І. Сучасний стан національної валюти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confcontact.com/2015_04_25/7/7_morschenok.html
7. Аналіз валютного ринку України за останні роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mybiblioteka.su/6-156579.html>
8. Огляд валютного ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eba.com.ua/static/members_reviews/xDirect_ukr_16102015.pdf
9. Мещеряков А. А., Сопотян С. В. Проблеми розвитку валютного ринку України в контексті забезпечення фінансової безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbisvamsue_2014_1_8.pdf

References

1. Valyutnirynky ta valyutnioperatsiyi// Mizhnarodnifinansy. Navchal`ny`jposibnyk / D'yakonova I.I., Makarenko M.I., Zhuravka F.O. ta in. — Kyiv: «Centruchbovoyiliteratury», 2012. — 548 s. [Elektronnyjresurs]. – Rezhyndostupu: http://pidruchniki.com/1455011244223/finansiv/valyutni_rinki_valyutni_operatsiyi

2. Kapayeva L. M. Finansovepravo: navch. posib. / L. M. Kapayeva, M. S. Lyakh – K.: Tsentrnavchal'noyiliteratury, 2004
3. Kovalenko D.I. Finansy, groshi ta kredyt: teoriya ta praktyka: navchal'ny`jposibnyk / Kovalenko D.I., Venger V.V.– K.: CzUL, 2013.- 578s.
4. Rummyantsev A.P. Mizhnarodnifinansovividnosyny. /A.P. Rummyantsev, V.Ya. Holyuk, O.H. Tonkykh;Navch. pos. – K.: Tsentruchbovoyiliteratury, 2008. – 348 s.
5. Arkhivhotivkovohokursu USD [Elektronnyyresurs]. – Rezhymdostupu: <http://charts.finance.ua/ua/currency/cash/-/0/usd>
6. Morshchenok T. S., Sadovs'ka Yu. I. Suchasnyystannatsional'noyivalyutyUkrayiny [Elektronnyyresurs]. – Rezhym dostupu: http://confcontact.com/2015_04_25/7/7_morschenok.html
7. AnalizvalyutnohorynkuUkrayinyzaostanniroky [Elektronnyyresurs]. – Rezhymdostupu : <http://mybiblioteka.su/6-156579.html>
8. OhlyadvalyutnohorynkuUkrayiny [Elektronnyyresurs]. – Rezhymdostupu:http://www.eba.com.ua/static/members_reviews/xDirect_ukr_16102015.pdf
9. Meshcheryakov A.A., Sopotyan S.V. ProblemyrozvytkuvalyutnohorynkuUkrayiny v kontekstizabezpechennyafinansovoyibezpeky [Elektronnyyresurs]. – Rezhymdostupu: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbisvamsue_2014_1_8.pdf